

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-82>

УДК 351.86:316.6:332

БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ¹

SECURITY CHALLENGES OF BEHAVIORAL ECONOMY OF UKRAINIAN REGIONS

Біль Мар'яна Михайлівна

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4979-4019>

Bil Mariana

State institution «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy
of the National Academy of Sciences of Ukraine»

У статті поглиблено методологію дослідження безпекових викликів розвитку регіонів з позиції поведінкової економіки, що дозволило обґрунтувати концепт стійкості у сфері національної безпеки. Проаналізовано вплив безпекових викликів на регіони України в умовах російсько-української війни. Визначено стійкість як основну властивість послаблення ризикогенності безпекових викликів розвитку регіонів. Досліджено чинники стійкості населення України та регіональну специфіку їхньої пріоритизації, що виявило низькі оцінки ролі інститутів місцевого самоврядування й громадянського суспільства для подальшого розвитку України. Запропоновано пріоритети політики реагування на безпекові виклики в Україні та складові «національної формули стійкості». Актуалізовано на важливості зростаючої ролі місцевого самоврядування й розвитку громадянського суспільства для досягнення національної стійкості та подальшої євроінтеграції України.

Ключові слова: безпекові виклики, поведінкова економіка, стійкість, національна формула стійкості, політика реагування, регіональна специфіка.

The impact of security challenges on the Ukraine's regions in the context of the behavioral economics development in the article is investigated. Security challenges in behavioral economics are defined as those that change the traditional decision-making models of market relations subjects, in particular the needs structure, emotional reactions and information vulnerability. Security challenges are considered in the consequent antagonism of risks and opportunities for subjects (systems), which depends on their sustainability, mobility and transformational ability. The influence of security challenges on the Ukraine's regions in the conditions of the Russian-Ukrainian war is analyzed. The consequences of security challenges depend on the security status of the regions: frontline and de-occupied regions are prone to humanitarian catastrophe; support and rear regions should be included in the process of redistribution and effective use of resources with a reflection on the positive dynamics of regional development. Sustainability is defined as the main property of Ukraine's regions to reduce the riskiness of security challenges. The prerequisites of Ukraine's national sustainability are studied based on the results of a sociological survey, which allowed to identify regional peculiarities in the prioritization of supporting factors of sustainability (faith in the Armed Forces, family environment, daily work, participation in volunteering etc.), drivers and development goals. The results of the analysis indicated low assessments of the role of local self-government institutions and civil society for the future development of Ukraine against the high expectations of the population from centralized power, which contradicts the European values of democracy and decentralization, and is a risk of preserving paternalistic attitudes in Ukrainian society. The priorities of the response policy to security challenges in Ukraine are proposed, the aim of which is to ensure national sustainability in the synergy of actions of society, business, government and international partners. An important condition of response policy should be the growing role of local self-government and civil society. The «national sustainability formula» is proposed, which is formed by defense, state-management, financial, operational, behavioral and mental components. The recommendations are the basis for developing a system for monitoring national sustainability and identifying regional features of its achievement.

Keywords: security challenges, behavioral economics, sustainability, national sustainability formula, response policy, regional specificity.

¹ Дослідження виконано в рамках гранту 2020.02/0215 «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів та територіальних громад на засадах поведінкової економіки» за підтримки НФДУ

Постановка проблеми. Безпекові виклики поведінкової економіки трансформують традиційні моделі прийняття рішень, пов'язані з використанням фінансових, майнових, знанневих і діяльнісних активів суб'єктів ринкових відносин. Найперше змінюється система цінностей і потреб населення – на перше місце виходить накопичення резервів для задоволення базових потреб харчування, медицини, придбання речей першої необхідності, забезпечення середовища перебування. Зростають емоційні потреби соціальних взаємодій. Також загострюється інформаційна вразливість населення, прийняття рішень стає швидшим без пошуку альтернатив або ж, навпаки, призводить до пасивності в умовах невизначеності.

Вплив безпекових викликів на поведінку різних суб'єктів є наочним в Україні після повномасштабного російського вторгнення. На жаль, українське суспільство, бізнес, влада слугували прикладом поведінкових реакцій на безпекові ризики і загрози. У короткостроковому періоді вони проявились у поведінкових конструктивах мобілізації, згуртованості, солідарності, єдності, патріотизму, довіри. Однак у подальшому вони почали перетворюватися у деструктиви тривожності, депривацій, невпевненості, зневіри. Для протидії таких реакцій та неприпустимості їхніх трансформацій у деструктивні поведінкові ефекти такі тенденції слід вивчати, об'єктивно оцінювати й реагувати через конкретні дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безпекові виклики є одним з базових понять безпекології. Методологія дослідження безпекології добре розроблена в дослідженнях іноземних учених. Зокрема у розвиток даної науки вагомий вклад здійснив Е. Хопкінс (Австралія), який обґрунтував базові теорії безпекології – «нормальних» аварій, стійкості та організацій високої надійності [1]. Е. Холлнагель (Данія), Р. Л. Вірс (США) і Дж. Брейтуейт (Австралія) розробили еволюційні концепти безпеки залежно від прогресу «інженерії стійкості» – «Safety-I» і «Safety-II», що доводять пріоритетність стимулювання стійкості систем у посиленні їхньої безпеки [2].

Методологія досліджень безпекології в Україні формується системою досліджень з питань економічної безпеки (З. Варналій, В. Варцаба, О. Саєнко, Т. Сак, В. Третяк), соціальної безпеки (А. Баланда, І. Гнибіденко, М. Кальницька, А. Колот), інформаційної безпеки (М. Вавринчук, О. Когут), безпеки держави (Б. Андрушків, Л. Головова, В. Олуйко,

М. Пендюра, С. Попова, Г. Ситник) та ін. Однак здійснені дослідження не враховують сучасні тенденції розвитку поведінкової економіки, що фокусує увагу на економіко-психологічних аспектах прийняття рішень. Їхні моделі зазнають особливих трансформацій в Україні після повномасштабного вторгнення, що потребує досліджень впливу безпекових викликів та визначення регіональної специфіки, так як безпекова ситуація в регіонах є різною залежно від перебігу і наближеності бойових дій.

Для дослідження безпекових викликів поведінкової економіки регіонів України у публікації враховано експертні матеріали щодо безпекових чинників в умовах війни (А. Ткачук [9]), стійкості (О. Резнікова [3], О. Грідін [8]), фундаментальних безпекових наративів [5], положення національного [4, 10] і міжнародного [11] права, матеріали і результати досліджень «Національної платформи стійкості та згуртованості», а також групи «Рейтинг» [6; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дане дослідження є новим поглядом на безпекові виклики розвитку України та регіонів з позиції поведінкової економіки, що піднімає питання посилення безпеки через національну стійкість. На відміну від проведених досліджень, у статті пропонуються пріоритети політики реагування на безпекові виклики в Україні та визначаються складові й індикатори «національної формули стійкості» з акцентом на роль місцевого самоврядування й громадянського суспільства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналізування впливу безпекових викликів на регіони України та вироблення на цій основі рекомендацій щодо політики реагування, покликаної підтримувати національну стійкість.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Безпекові виклики* – це нові умови середовища, що можуть спричинити ризики для існування й діяльності суб'єктів (систем), але й одночасно можуть створювати можливість розвитку. Така наслідковість залежить від ефективності заходів реагування, а також стійкості, мобільності й трансформаційної здатності суб'єктів. Стійкість означає здатність «витримувати удар», відновлюватися та переходити у новий якісний стан [3]. Мобільність вказує на здатність швидко адаптуватися до нових викликів через рішення міграції, зміни діяльності, кваліфікації, соціального статусу та ін. Трансформаційність передбачає зміну структури системи (еконо-

міки, зайнятості, освіти та ін.) відповідно до нових потреб.

Безпекові виклики в поведінковій економіці руйнують традиційні моделі прийняття рішень, пов'язані з використанням фінансових, майнових, знансєвих і діяльнісних активів. Безпекові виклики також можуть спричиняти виникнення деструктивних поведінкових ефектів. Це нові довготривалі реакції суб'єктів, що проявляються в зовнішніх (активності, результати діяльності, взаємодії) та внутрішніх (мотиви, потреби, очікування, рефлексії) трансформаціях. Прикладами деструктивних поведінкових ефектів є недовіра, невпевненість у майбутньому, пасивність, соціальна напруга, тривожність, депривації, патерналізм, конформізм, іммобільність, девіації та ін.

Наслідки безпекових викликів мають регіональну специфіку. У сучасних умовах глобалізації більшість регіонів інтегровані у світову економіку та залежні від кризових процесів навіть віддаленого територіального походження. Тому при дослідженні безпекових викликів у контексті поведінкової економіки регіонів доцільно аналізувати наслідки не лише для регіонів прямого впливу, але й регіонів-сусідів, регіонів-партнерів, віддалених регіонів. Для регіонів прямого впливу безпекові виклики, як правило, детермінують ризики і загрози. Натомість інші типи регіонів можуть отримати нові можливості розвитку за рахунок перерозподілу ресурсів – людських, фінансових, матеріально-технічних, інфраструктурних.

Регіональна специфіка впливу безпекових викликів на поведінкову економіку в Укра-

їні базово визначається статусом регіону залежно від бойових дій. Регіони України під час війни поділяють на фронтові, опорні, деокуповані і тилові. Залежно від статусу безпекові виклики для населення регіонів мають різні наслідки (негативні – ризики, загрози, катастрофи чи позитивні в контексті можливостей) та пріоритети реагування. Їх узагальнена інтерпретація подана в табл. 1.

Основним критерієм ефективного реагування та умовою зниження негативної наслідковості безпекових викликів визначено *стійкість*. Висока роль стійкості населення і держави під час війни обумовила прийняття у 2021 році Концепції забезпечення національної системи стійкості. Положення Концепції консолідує спроможність протистояння зовнішнім загрозам та відновлення інститутів влади (державної, місцевого самоврядування), підприємств, організацій, суспільства в цілому [4].

Для інституційної підтримки виконання Концепції діє ініціатива «Національна платформа стійкості та згуртованості», яка об'єднує представників громадянського суспільства й експертного середовища. Діяльність ініціативи спрямована на просування наративу «Українська формула стійкості» (наратив – як узагальнене уявлення про «буття» через зв'язки видимого/відомого і невидимого/невідомого [5, с. 11]). Наратив стійкості запропоновано розуміти за такими базовими вимірами формування, як (1) самоорганізація, (2) самооборона, (3) захист європейських цінностей (свободи, гідності,

Таблиця 1

**Вплив безпекових викликів на населення регіонів України
в умовах російсько-української війни**

Особливості впливу безпекових викликів	Типи регіонів		
	Фронтові, деокуповані	Опорні	Тилові
Загальна ситуація	Гуманітарна катастрофа	Гуманітарна криза	Соціальні ризики
Негативні наслідки – ризики	Безповоротні втрати – людські, міграційні, інфраструктурні	Можливості ефективного використання залучених ресурсів	
Позитивні наслідки – можливості	Згуртованість суспільства Мобілізація ресурсів	Навантаження на інфраструктуру Соціальна напруга	
Критерії ефективного реагування	Стойкість		
	Мобільність – просторова, професійна, соціальна	Солідарність суспільства Толерантність у суспільстві Інтеграція в суспільство	
		Проактивність. Трансформаційність Відповідальне партнерство	

Джерело: розроблено автором

опору авторитаризму), (4) згуртованість та єдність на засадах національної ідентифікації, інклюзивності й залученості, (5) реформування й суспільні трансформації шляхом впровадження інновацій (управлінських, соціальних) [6].

На замовлення Національної платформи стійкості та згуртованості у 2023 році в Україні було проведене опитування з метою визначення «формули стійкості» під час російсько-української війни. Аналіз структури опитування дозволяє частково з'ясувати передумови національної стійкості, які ми розподілили на підтримуючі чинники, рушії та цілі розвитку (табл. 2). Також результати опитування дають змогу розуміти регіональні особливості окремих передумов стійкості та робити висновки щодо здатності населення реагувати на безпекові виклики сучасності.

Наведені у табл. 2 результати та відповіді на інші питання дозволяють припустити, що залишаються доволі високими очікування населення від централізованої влади президента. У той самий час роль інститутів громадянського суспільства та місцевого самовря-

дування оцінена надміру низько. В оцінках рушіїв майбутніх змін представники місцевої влади оцінені лише 8 % респондентів. Якщо оцінка ефективності Президента на рівні 68 %, то волонтерів – 59 %, громадських організацій – 27 %, органів місцевого самоврядування, мерів і сільських голів – лише 16 %. Такі результати можуть вказувати на збереження в суспільстві патерналістських очікувань та недостатнє розуміння ролі розвитку місцевого самоврядування і громадянського суспільства. Натомість збереження децентралізації та розвиток ефективного місцевого самоврядування є обов'язковою умовою національної стійкості. Це підтверджує досвід інших держав, які в стратегії й плани національної стійкості ставлять метою підвищення ролі муніципалітетів і громад у системі багаторівневих взаємодій (досвід Чехії, Нової Зеландії, Ізраїлю, Японії [8]).

Таким чином, безпекові виклики важливо регулювати, послаблювати їхню ризикованість й забезпечувати позитивну наслідковість. Для цього має реалізуватись відповідна *політика реагування*, основною метою якої

Таблиця 2

**Передумови національної стійкості України: регіональна специфіка
(в оцінках червня 2023 року)**

	Чинники збереження стійкості	Рушії розвитку	Цілі розвитку як ознаки успішної держави
Регіони	Спільні: 1. Віра в ЗСУ – 86 %. 2. Сім'я, родичі, близькі – 61 %. 3. Щоденна праця – 31 %.	Спільні: 1. Молодь – 50 %. 2. Військові, ветерани – 46 %. 3. Учені, інноватори – 30 %.	Спільні: 1. Сильна армія – 56 %. 2. Розвинута економіка – 35 %. 3. Верховенство права та єдність суспільства – по 34 %.
Захід	Вищий рівень ролі релігії/віри в Бога (36 %) та міжнародної допомоги (16 %).	Вищий рівень ролі волонтерів (30 %) та духовенства (12 %).	Вищий рівень ознаки міжнародного авторитету (20 %) та національної ідеї (11 %).
Центр	Вищий рівень ролі щоденної праці (35 %) та найвищий рівень віри в ЗСУ (91 %).	Вищий рівень ролі керівників великого бізнесу й підприємств (17 %).	Вищий рівень ознаки національної ідеї (12 %).
Південь	Вищий рівень ролі щоденної праці (35 %) та найвищий рівень віри в державу (29 %).	Вищий рівень ролі молоді (52 %).	Вищий рівень ознаки рівноправного суспільства (18 %).
Схід	Вищий рівень ролі усунення від будь-яких новин і негативної інформації (10 %) та участі у волонтерстві (14 %).	Вищий рівень ролі вчених, інноваторів (36 %) та керівників великого бізнесу й підприємств (15 %).	Вищий рівень ознаки єдності суспільства (42 %).

Джерело: [7]

є національна стійкість у синергії дій суспільства, бізнесу, влади і міжнародних партнерів.

У табл. 3 визначено пріоритети політики реагування на безпекові виклики в Україні, виходячи з основних груп ризиків, що пов'язані з: військовою агресією та загрозами територіальній цілісності; залежністю від міжнародної підтримки; ефективністю державної політики та багаторівневого врядування. Виділення міжнародної підтримки і дипломатії включає зовнішню політику України та політику інших держав. Ще до повномасштабного вторгнення актуальним було завдання розширення кількості союзних держав та долучення України до системи безпеки Європи з побудовою нової архітектури регіональної і глобальної безпеки [9, с. 77]. Нині в умовах повномасштабної війни це один з ключових пріоритетів політики реагування на безпекові виклики в Україні.

Оскільки метою політики реагування на безпекові виклики в Україні є національна стійкість, визначимо складові її форму-

вання, беручи за основу підхід ініціативи «Національна платформа стійкості та згуртованості» [6]:

1) *Оборонна складова*: 1.1. Боездатні збройні сили; 1.2. Розвинутий оборонно-промисловий комплекс;

2) *Державно-управлінська складова*: 2.1. Ефективна державна політика на засадах «твердої влади» («hard power») – «військо», «економіка», «демографія»; 2.2. Ефективне багаторівневе врядування з розвинутими інститутами місцевого самоврядування, участю громадянського суспільства; 2.3. Міжнародна дипломатія і партнерство. Європейська та Євроатлантична інтеграція; 2.4. Системне реформування й перехід до інноваційної економіки;

3) *Фінансова складова*: 3.1. Міжнародні резерви; 3.2. «Фінансова подушка безпеки» населення і бізнесу;

4) *Діяльнісна складова*: 4.1. Самоорганізація населення і бізнесу – громадська й волонтерська активність, співробітництво з

Таблиця 3

Пріоритети політики реагування на безпекові виклики в Україні в умовах російсько-української війни

Безпекові виклики	Синергійні реагування	Внутрішні реагування	
		Держава	Бізнес Населення
Військова агресія й посягання на територіальну цілісність	- Військова оборона. - Національний спротив і територіальна оборона.	- Мобілізація ресурсів. - Посилення обороноздатності. - Розбудова оборонно-промислового комплексу. - Антикорупційні реформи для посилення довіри й підтримки з боку населення та бізнесу.	- Залучення резервів населення і бізнесу – фінансових, діяльнісних, комунікаційних (зв'язки).
Залежність від міжнародної підтримки і дипломатії	- Гарантії безпеки. - Підтримка (військова, гума-нітарна, фінансова, матеріаль-но-технічна, інформаційна) міжнародних партнерів. - Підтримка населення держав з розвинутим громадянським суспільством.	- Розвиток міжнародної дипломатії. - Формування іміджу надійного партнера.	- Громадянська активність і контроль. - Волонтерська активність.
(Не) ефективність державної політики і багаторівневого врядування	- Забезпечення національної стійкості з вагою підтримкою міжнародних партнерів.	- Діяльність у рамках «національної формули стійкості»: оборонна, державно-управлінська, фінансова, діяльнісна, поведінкова, ментальна складові.	

Джерело: розроблено автором

інститутами влади; 4.2. Територіальна оборона (переважно в мирний та особливий час) і національний спротив (переважно у воєнний час) [10]; 4.3. Інноваційне партнерство й інтрапренерство;

5) *Поведінкова складова*: 5.1. Згуртованість, єдність (соціальна ідентифікація через оцінку участі в суспільному житті, бажанні зміни соціальної групи); 5.2. Толерантність, повага; 5.3. Інклюзивність, залученість;

6) *Ментальна складова*: 6.1. Національна ідентифікація (віднесення себе до нації українців, знання мови, культури, історії); 6.2. Цінності демократії, верховенства права, гідності, рівності, свободи, прав людини (цінності, визначені у Лісабонському договорі та Хартії ЄС про основні права [11]).

Визначення складових та індикаторів «національної формули стійкості» має бути основою для розробки системи її моніторингу з поєднанням методів статистичного й соціологічного аналізу.

Висновки. Безпекові виклики, незважаючи на ризикогенний характер, можуть стимулювати розвиток, зокрема через мобілізацію ресурсів, пошук ефективних рішень реагування в умовах невизначеності. У період повномасштабного російського вторгнення в Україну вплив безпекових викликів доцільно аналізувати в регіональному розрізі, щоб

розуміти специфіку негативної наслідковості (виникнення загроз, криз, катастроф) чи, навпаки, можливості отримання вигод на основі перерозподілу ресурсів. Для послаблення негативних наслідків безпекових викликів має бути досягнута національна стійкість, що є основною метою політики реагування в даній сфері. Політика реагування на безпекові виклики поєднує дії інститутів влади, бізнесу й суспільства та потребує системної підтримки міжнародних партнерів. У рамках реалізації політики реагування на безпекові виклики має бути вироблена «національна формула стійкості», що поєднує оборонні, державно-управлінські, фінансові, діяльнісні, поведінкові й ментальні індикатори здатності суспільства «витримувати удар». Аналіз результатів опитування щодо передумов стійкості населення України показав тривожні тенденції щодо низької оцінки ролі інститутів місцевого самоврядування та громадянського суспільства для успішного розвитку України в майбутньому. У той же час саме ці інститути мають бути основними суб'єктами забезпечення стійкості, що підтверджує досвід розвинутих держав. Тому в подальших дослідженнях автора буде більш предметно проаналізовано роль громадянського суспільства у забезпеченні стійкості України в складних умовах невизначеності й тяглоті російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Hopkins, A. (2014). Issues in safety science. *Safety science*, 67, 6–14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2013.01.007>
- Hollnagel, E., Wears, R. L., & Braithwaite, J. (2015). *From Safety-I to Safety-II: a White Paper*. The resilient health care net: published simultaneously by the University of Southern Denmark, University of Florida, USA, and Macquarie University, Australia.
- Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища. Київ, 2022. 456 с.
- Концепція забезпечення національної системи стійкості. Указ Президента України № 479/2021 від 27.09.2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>
- Капленко О. Наратив як модель світу: структурна побудова і проекція в художній текст. *Слово і час*. 2003. № 11. С. 10–16.
- Напрямки діяльності. Національна платформа стійкості та згуртованості. URL: <https://national-platform.org/branches/> (дата звернення: 25.08.2023).
- Формула стійкості України: основні складові під час війни та у поствоєнний період. 6-11 червня 2023. Група Рейтинг. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_nprsc_062023_press.pdf
- Грідін О. В Україні з'явилася «Концепція забезпечення національної стійкості»: для чого вона потрібна. *Defence Express*. URL: https://defence-ua.com/minds_and_ideas/v_ukrajini_zjavilasja_kontseptsija_zabezpechennja_natsionalnoji_stijkosti_dlja_chogo_vona_potribna-5661.html
- Ткачук А. П. Безпекові чинники зовнішньої політики України в умовах російської військової агресії. *Військово-науковий вісник*. 2019. № 31. С. 69–80. DOI: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.31.2019.69-80>
- Про основи національного спротиву. Закон України № 1702-IX від 16.07.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
- Aims and values. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en

REFERENCES:

1. Hopkins, A. (2014). Issues in safety science. *Safety science*, 67, 6–14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2013.01.007>
2. Hollnagel, E., Wears, R. L., & Braithwaite, J. (2015). *From Safety-I to Safety-II: a White Paper*. The resilient health care net: published simultaneously by the University of Southern Denmark, University of Florida, USA, and Macquarie University, Australia.
3. Reznikova, O. O. (2022). Natsionalna stiiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha [National stability in the conditions of a changing security environment]. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Kontseptsiiia zabezpechennia natsionalnoi systemy stiiikosti [The concept of ensuring the national system of sustainability]. Decree of the President of Ukraine № 479/2021, 27.09.2021. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> [in Ukrainian].
5. Kaplenko, O. (2003). Naratyv yak model svitu: strukturna pobudova i proektsiia v khudozhnii tekst [Narrative as a model of the world: structural construction and projection into an artistic text]. *Slovo i chas – Word and time*, 11, 10–16. [in Ukrainian]
6. Napriamky diialnosti [Areas of activity]. National Platform for Sustainability and Cohesion. Available at: <https://national-platform.org/branches/> [in Ukrainian]
7. Formula stiiikosti Ukrainy: osnovni skladovi pid chas viiny ta u postvoiennyi period [The Sustainability Formula of Ukraine: the main components during the war and in the post-war period]. Group Rating, 6-11.06.2023. Available at: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_nprsc_062023_press.pdf [in Ukrainian]
8. Hridin, O. (2021). V Ukraini z'явилися «Kontseptsiiia zabezpechennia natsionalnoi stiiikosti»: dlia choho вона потрібна [The «Concept of Ensuring National Sustainability» appeared in Ukraine: why is it needed?]. *Defence Express*. Available at: https://defence-ua.com/minds_and_ideas/v_ukrajini_zjavilasja_kontseptsija_zabezpechennja_natsionalnoi_stiikosti_dlja_chogo_vona_potribna-5661.html [in Ukrainian]
9. Tkachuk, A. P. (2019). Bezpekovi chynnyky zovnishnoi polityky Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii [Security factors of Ukraine's foreign policy in the conditions of russian military aggression]. *Viiskovo-naukovyj visnyk – Military-scientific bulletin*, 31, 69–80. DOI: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.31.2019.69-80> [in Ukrainian]
10. Pro osnovy natsionalnogo sprotyvu [On the foundations of national resistance]. Law of Ukraine № 1702-IX, 16.07.2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> [in Ukrainian]
11. Aims and values. European Union. Available at: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en